

woorden: „Zie, ik kom haastelijk. Zalig is hij, die de woorden der profetie dezes boeks bewaart." Hiermede wordt de voorstelling der Volending afgesloten, en met het slotgedeelte van de Openbaringen behooven we ons hier niet verder in te laten. Immers de Volending is ons wel in beeld geteekend, maar de Volending zelf komt eerst, als metterdaad het besluit tot geheele en volledige uitvoering komt. Hierop nu wacht wie in geloof en hope leven mag, maar het Beeld der Volending zelf hangt er niet aan. De trekken van dit beeld kunnen niet verder gaan, dan ze ons hier in vs. 1-7 voor worden gehouden. Wel moet ook op hetgeen hier na komt, tot zelfs in bijzonderheden worden ingegaan door een ieder, die een uitlegging van geheel de Apocalypse bedoelt te geven, maar voor de Volending kan hiertoe het zwijgen worden gedaan. Alleenmaal de nieuwe aarde onder den nieuwen hemel schitteren zal, en op die nieuwe aarde de heilige stad, die één tempel Gods zal zijn, Gods heilige tegenwoordigheid openbaren zal, en zulks als middenpunt van het zalige leven dat alsdan de gehele wereld in heerlijkheid zal zetten, dan zal 't einddoel van Gods oorspronkelijke Schepping zoowel als van zijn zaligmakende genade bereikt zijn.

In hoeverre de voortekenen die ook onze harde tijd met zich brengt, de nadering van de Volending verwachten doen, is vooralsnog niet geheel volstrekt zekerheid uit te wijzen. Hetgeen ons ons heen gebeurt, en op een ontreding van het gehele wereldleven wijst, draagt daarvoor nog een te vaag en een te onbepaald karakter. Hoevele malen heeft niet reeds de geloovige schare bij de onderdrukking die ze onderging, zich moeten afvragen, of de Volending niet reeds intrad. Steeds is in zulke tijden aan de Openbaring troost en bemoediging ontleend, en is in wat gebeurde het voorspel gezien van wat eens te wachten stond. Zoo kan het ook nu zijn, doch zonder dat er reeds tekenen of verschijnselen zich aankondigen, die op de preciese vervulling wijzen van wat te komen staat. Wat alleen uit de onrust van het heden volgt, is, dat elk kind van God zich op 't einde heeft voort te bereiden, en niet straks in een leven, dat buiten God omgaat, plotseling overvallen mag worden door wat de Volending brengen zal. Op de aardbevingen die thans zoo snel op elkander volgen, schier overal zich openbaarden, en gedurig zich opnieuw herhaalden, moet uiteraard gelet. Al is 't toch, dat die schuddingen der aarde saamhangen met de ontzettende ontploffen van de vuurmassa's, die de oorlog op deed hoopen, deze bijomstandigheid neemt toch niet weg, dat de Christus ons zoo gedurig en ernstig op 't komen van die ontzettende aardbevingen gewezen heeft, en dat een verband tusschen dit feit en wat thans het buskruit tot aller verschrikking uitrichtte, niet als uitgesloten behoef beschouwd te worden. Alleen maar, wie de Volending uit de Schrift in structuur brengt, kan niet anders dan 't beeld geven. De realisering van dit beeld is in te wachten van wat God Almachtig doen zal.

Dr. A. K.

„Een bewijs der zaken, die men niet ziet".

Het geloof nu is een vaste grond der dingen die men hoort, en een bewijs der zaken die men niet ziet.

Hebr. XI:1.

't Geloof richt zich op ons inwendig leven. In het laatste, zichtbare leven gaan we af op de organen van ons gevoel, van ons gezicht en van ons gehoor. Wie zeggen kan: „ik heb 't gezien", „ik heb 't zelf gehoord", „ik heb 't met mijn eigen hand betast", die brengt vanzelf 't geloof er niet bij te pas, maar houdt zich aan de middelen van uitwendige waarneming.

Ook in die uitwendige waarneming kan men zich vergissen, dat men meent iets gezien of gehoord te hebben, en toch van achtermerkt, dat 't niet zoo was. Dit echter is niet anders dan 't niet zien, dat aan al wat menscheit is, kan aanleven. Doch, dit nu daargelaten, is ons voor de zichtbare en hoorbare wereld een verhoogt van waarneming geschonken, dat geheel buiten 't gelooven omgaat.

Maar behalve met die uitwendig zichtbare en hoorbare wereld, staan we als menschen van een dubbel wezen toch ook in verband met een geheel andere wereld, die niet hoorbaar en niet zichtbaar is, en die ook kan worden waargenomen, doch door een heel ander innerlijk orgaan, en dit orgaan is 't geloof.

Dit orgaan nu heet 't geloof werkt volstrekt niet enkel op het heilige en op wat de Goddelijke dingen aangaat. Gedurig hoort men dan ook van 't geloof spreken, zonder dat 't met God of Goddelijke dingen ook maar iets uitstaande heeft. Van iemand met wie men straks in aanraking zal komen voor gewone aardsche zaken, zal men zeggen: „'k geloof dat hij iemand is dien men vertrouwen kan". Dat gaat dan af op den indruk dien men bij ontmoeting van hem gekregen heeft, op wat men gemerkt heeft van zijn doen, en op hetgeen men door anderen over hem gehoord heeft.

Iemand zegt, verlaant of betuigt u iets, maar wat hij zegt doet u te vreemd aan, en zoo aarzelt ge het voor u te houden. Dit hindert dan men die 't u zei, en hij vraagt u: „Geloof ge mij dan niet?", zonder dat dit ook maar iets met ons geestelijk geloof te maken heeft.

Zoo blijkt op alle manier, dat er tweemaal manier is, om achter iets te komen, de éne die door het zien, hooren en voelen gaat, en alzoo door uitwendig waarnemen, en de andere die, geheel buiten die uitwendige waarneming omgaande, eenzijdig rust op wat we, afgaande op onze verborgen zielsorganen, gissen, vermoeden of voor waar aannemen, en dit laatste noemen we dan gelooven, d. i. voor waar houden.

Met dit gewone gelooven of voor waar aannemen, haagt nu ook het geloof waarvan in het Hebr. XI:1 sprake is, formeel rechtstreeks saam.

Het geloof, zegt de apostel, is een bewijs voor de zaken die men niet ziet, d. w. z. voor de zaken of dingen, die met onze gewone organen van gezicht, gehoor of gevoel niet waar te nemen zijn. Het verschil is hier alleen maar, dat de apostel spreekt van een bewijs, en juist hieraan faalt 't zoo vaak bij ons gewone gelooven in het dagelijksch leven. Dan toch kunnen we ons bij onze inwendige waarneming, ook al nemen we de zaak nog zoo ernstig op, toch vergissen.

Denk slechts aan het oordeel dat men vel over een persoon, in wien ge volledig vertrouwen hadt gesteld, en in wien ge u toch, gelijk van achteren blijkt, geheel vergist hebt. Dan gingt ge af op den indruk, dien hij op uw gemoed en op uw zielsleven maakte. Die indruk was gunstig. Maar toch wordt ge misleid, doordien hij de kunst verstaan had, zich anders voor te doen, dan hij werkelijk was. Juist dit maakt dan ook, dat men in het gewone leven aan al zulk geloof vaak zoo weinig waarde hecht, en daarom zegt: „Nu ja, ge geloof in 't wel zoo, maar geef me bewijs, dat 't zoo is." 't Zie hier dan 't sterk sprekend verschil. Bij 't gewone „'k geloof" in het dagelijksch leven, gaat men veelal liefst niet op dit quasi-gelooven af, doch vraagt bewijs. Hier daarentegen, op heilig terrein, is alle overig bewijs ontoereikend en schiet te kort. Vandaar dat ge in 't heilige altoos weer op het geloof hebt terug te gaan, doch dan ook den vasten grond moet bezitten, dat wat ge geestelijk geloof, het stellige en onloochenbare bewijs is van de dingen, die ge niet ziet en niet zien kunt, omdat ze uitwendig niet waarneembaar zijn, maar behooren tot die onzienlijke wereld, waarmee zeer zeker vaste gemeenschap kunt hebben, doch alleen niet door uw uitwendige zintuigen, maar eenzijdig door het verborgen en geestelijk orgaan van het geloof.

De vaste grond voor dit geestelijk geloof ligt altoos niet in u. Gij toch kunt u ook in de waarneming der onzienlijke dingen vergissen. Zelfs is vergissen hier regel. Zie 't maar aan die miljoenen en miljoenen heidenen, die ook, elk op hun manier, zich een voorstelling van de ongeriene wereld vormden, en toch alhier misaant. Een vaste grond kan daarom het geloof u nooit zijn, alleen wijl hij het koestert, maar 't zal u een vaste grond zijn, en het moet u dit wezen, indien 't u God is, die u, wat ge gelooven zult, zelf betuigt.

God vergist zich nimmer, en kan zich nimmer vergissen. Is er derhalve iets, dat uw God u betuigt en u in uw verborgen zielsleven openbaart, dan rust en steunt dit, gelijk de apostel zegt, voor u op vasten grond, en is u een stellig bewijs van wat ge met uw zintuigen op geenerlei manier kondt waarnemen.

Het zijn alzo twee schakels van het geloof, die hier liden worden gekloken. Ge moet gelooven dat hetgeen u toekomt, van uw God komt, en op grond hiervan moet ge gelooven dat 't is, was en zijn zal zooals uw God 't u betuigt.

Spreken we dan ook van het geloof, nu niet in gewone of overgangstaal en in menscheit, zinn, doch van het geloof, dat ons met God in contact stelt, dan is er nooit en nimmer sprake van een geloof dat uit u zelf opkomt of dat van nature zich in u vormt, maar altoos een gevolg van een geloof, dat niet in ons was, dat uit ons zondig wezen niet kon opkomen, en dat daarom op geheel bijzondere wijze door den Almachtigen God in onze ziel is ingebracht. Dit geestelijk geloof is een waarnemingsvermogen, dat we van ons zelf niet hadden. Bij onze geboorte hebben we van onze ouders wel de uiterlijke waarnemingsvermogens ontvangen. Ook al kan een kind aan de borst nog niet verstaan en begrijpen wat om hem gebeurt, hij ontving in zijn geboorte dan toch een vermogen, 't welk, zoo hij leven blijft, zich straks ontwikkelen zal en hem dan zal doen hooren met 't oor, doen zien door 't oog, en doen gevoelen met zijn zenuwen. Doch 't geloof dat het kind in staat zal stellen, om in gemeenschap te treden met de geestelijke wereld, heeft 't kindeke uit zijn natuurlijke geboorte niet. Dat wonderde geloof kan ook in het pasgeboren kindeke wel reeds aanwezig zijn, maar dan is 't in dat kindeke toch op buitengewone wijze, buiten zijn ouders om, ingebracht, door wat dan heet een tweede geboorte of wedergeboorte. Maar heeft het kindeke reeds 't in de wieg, 't pas later, dit orgaan van het geestelijk geloof ontvangen, dan beït 't in dit geloof het zekere vaste en nooit bedriegende middel, om de onzienlijke dingen die in God en uit God zijn, te kennen en geestelijk te doorzien.

Wel bezien is en blijft 't alzo geheel 't zelfde geloof, dat in ons dagelijksch leven ons allerlei voor waar doet aannemen, dat ons ter oore kwam, en waarvan we overtuigd werden. Alleen maar, er heerscht hier dit alles afdoende verschil, dat we in het gewone leven allerlei aannemen en gelooven op grond van onze eigen waarneming of op grond van het vertrouwen dat we stellen in hen die 't ons verteld hebben. En omdat nu ons eigen inzicht of de mededeeling van anderen zoo vaak falen kan, daarom heeft dit gewone zeggen: „'k geloof dit of dat", voor ons geen afdoende waarde.

Hier daarentegen valt alle twijfel en alle onzekerheid weg, omdat 't God Almachtig is, die in ons innerlijk wezen het oog ontsluit kan, en het oor open, waarmee we de geestelijke dingen voelen en waarnemen kunnen. Anders is de fellende mensch onze zeggman, doch hier is, als we het zoo mogen uitdrukken, onze zeggman de Alwetende, de Almachtige en de onbedriegelijke God. Alles hangt er alzo slechts van af, of we in het diepst verborgene van onze ziel met den Almachtigen God levend contact gevoelen, en in ons inwendig wezen ontwaren, dat we met Hem te doen hebben, zijn getuigenis opvingen, en op zijn Woord als op den vasten grond onzer hoop hebben af te gaan.

Zoo onzeker als nu telkens weer ons geloof in 't geen een medemens ons betuigt, zich kan, even vast en zeker is ons geloof, dat zich aan God vast klemt.

Alle ander getuigenis kan falen, en alle ander geloof kan blijken zelfbedrog te zijn, maar 't geloof dat bestaat in 't aannemen van wat God in ons werkt en in ons betuigt, is en blijft altoos de vaste grond, waarbij zelfs aan geen wankelen kan gedacht worden.

Dr. A. K.

Amsterdam, 6 December 1918.

Hoe weinig sympathiek de nieuwe regering te Berlijn ons moge weze, toch juichen we van harte het voorstel toe, door haar tot de geallieerde Mogendheden gericht, om een gerechtshof saam te roepen, dat een oordeel zou hebben te vellen over de

vraag, wie de ware schuldigen zijn, die dezen schrikkelijken oorlog over Europa hebben gebracht.

Natuurlijk zou voor zulk een gerechtshof niet alleen het geheime archief te Berlijn en te Weenen, maar evenzeer dat te Parijs en Londen moeten worden opengesteld, en zou het onderzoek zich niet hebben te bepalen tot hetgeen de directe aanleiding was tot dezen oorlog, maar ook de voorgeschiedenis moeten omvatten. Alleen dan toch zou een rechtvaardig oordeel over wie hier schuld draagt, mogelijk wezen.

Zulk een oordeel door een rechtbank van onpartijdige en hoogstaande rechters uitgesproken, zou voor het zedelijk besef der natien van hooge waarde wezen. Vooreerst, omdat daardoor zou kunnen worden uitgemaakt, wie de ware aansichters van dezen oorlog zijn geweest. En ten tweede, omdat zulk een oordeel tevens een zedelijk vonnis zou wezen, dat voor den schuldige zwaardere straf zou zijn dan gevangenis- of lijfstraf. De schuld van Napoleon was zeker oneindig veel zwaarder dan die van den ex-keizer van Duitsland. En toch heeft Napoleon's verbanning naar St. Helena en de schandelijke behandeling door Engeland hem daar aangedaan, een nooit af te wisschen smet op Engeland geworpen en Napoleon in de oogen der wereld tot een misdaad gemaakt.

Reeds daarom zouden we op de uitspraak van zulk een onpartijdig gerechtshof prijs stellen, maar nog te meer, omdat het gevaar dreigt, dat de publieke opinie in het wapensucces van de overwinnende partij een Gods-oordeel zal zien ten gunste van de rechtvaardigheid van haar zaak, en in het feit, dat de andere partij het onderspit dolf, een bewijs van haar schuld.

En zulk een maatstaf om schuld of onschuld te beoordeelen, zou zeker niet in overeenstemming wezen met de hooge beginselen van het recht en evenmin met wat Gods Woord en de historie aangaande het Godbestuur dezer wereld ons leeren.

Indien wapensucces besliste over de vraag van het recht, dan zou de machtigste steeds gelijk hebben en daarmee een der grondbeginselen van het recht zelf omver worden gestooten. De dief, die met geweld zich meester maakte van het geld van een ander, zou dan vrij moeten gesproken worden; de moordenaar, die bij een gevecht zijn tegenstander overhoop stak, zou dan vrij moeten uitgaan.

En evenzeer is deze gedachte in strijd met wat Gods Woord en de historie ons leert. Al belijden we, dat God Almachtig het lot der volkeren bestuurt en dat ook overwinning en nederlaag in den oorlog door Hem worden beslist, toch mag daaruit nooit worden afgeleid, dat overwinning of nederlaag een bewijs van het al of niet rechtmatige der zaak zou wezen, die de volkeren tot den oorlog bewoog. Het wereldbestuur Gods is ook daarom voor ons een raadsel, omdat het veelteer telkens schijnt, alsof het onrecht triomfeert en het recht het onderspit delft. De wereldgeschiedenis is niet het wereldgericht. Ware het dit wel, dan zou in den loop der wereldhistorie zelf het recht Gods voltrokken worden en zoude altoos door straf worden gevolgd. En niet alleen dat de historie het ons heel anders leert, maar de Schrift zelf verwijst ons steeds naar het eind-oordeel, dat Christus bij zijn wederkomst over levenden en dooden houden zal. Daar zal het recht Gods triomfeeren en een iegelijk naar zijne werken ontvangen. Hier op aarde geschiedt dit niet. Christus is veroordeeld en ter dood gebracht door het geweld van het Sanhedrin, hoewel hij onschuldig was. De Christelijke Kerk telte hare martelaren bij duizendtallen, die door den rechter ter dood zijn veroordeeld, en van een oordeel Gods over de natien, die zich vergrepen aan Gods kinderen, was geen sprake. De Hugenoten in Frankrijk zijn door Lodewijk XIV vervolgd en verbannen, hoe rechtvaardig hun zaak ook was, en heel de Protestantische Kerk in Frankrijk is daardoor zoo goed als uitgeroeid. En om ook op een voorbeeld uit onze dagen te wijzen: hoe heroiek de worstelstrijd der Zuid-Afrikaansche Republieken was en hoe vast een Kruger op Gods hulp vertrouwde, toch heeft Engeland door overmacht van wapens gewonnen en heeft macht over recht getriumfeerd.

Natuurlijk denken wij er niet aan, de hier genoemde gevallen op één lijn te stellen met het droeve lot, dat Duitsland en Oostenrijk trof. Waar we alleen voor wilden waarschuwen is, om uit het feit, dat deze natien voor de overmacht van schier heel de wereld het hoofd moesten bukken, af te leiden, dat de schuld van dezen oorlog alleen bij hen te zoeken zou wezen en in de schrikkelijke rampen, die deze landen treffen, een Gods-oordeel te zien, waardoor over het geding nu uitspraak was gedaan, wie de schuld aan dezen oorlog draagt.

Toen Rusland ineens stortte en de geheime archieven opengingen, bleek, hoe de militaire partij hier den oorlog gewild en tegen den zin van den al te zwakken Csaar had doorgezet. Ook uit Duitsland komen thans stemmen, die op eenzelfde verloop van zaken wijzen. Reeds daaruit blijkt, zoover wij menschen kunnen nagaan, dat er schuld aan beide zijden is geweest. Indien Frankrijk en Engeland het onderspit hadden gedolven en ook daar van de nederlaag een revolutie het gevolg ware geweest, zou het volk, al even verbitterd op zijne regering, aan deze de schuld van den oorlog hebben geweten. Juist daarom zou het van zoo hoog belang wezen voor de zaak der gerechtigheid, dat een internationaal gerechtshof saamkwam, dat over de vraag, wie de schuld draagt, uitspraak deed.

Niet de verbittering van de volkeren, die, omdat zij noodeloos hun bloed hebben vergoten, de schuld op hun regeringen werpen, en ook niet de overwinningsores

der volkeren, die in hun zegepraal het bewijs van hun recht zien, maar een onpartijdige rechtbank alleen zou in staat wezen de schuldigen aan te wijzen. En daardoor alleen zou aan den hoogen eisch van het recht worden voldaan.

Men wil in Europa en in heel de wereld een nieuwe orde van zaken vestigen, waarin door een onderlingen volkerenbond aan alle oorlog een einde zal worden gemaakt en elke twistzaak tusschen de natien door een gerechtshof zal worden beslist.

Of dit ideaal geen utopie zal blijken, zal de toekomst moeten leeren. Maar de volkeren, die zeggen voor dit hooge ideaal in den krijg te zijn gegaan, zouden geen beter bewijs van de oprechtheid van hun bedoeling kunnen geven, dan door aan het verzoek van de regering te Berlijn te voldoen.

Een waarschuwend voorbeeld.

Zooals in Rusland, terstond toen het socialisme zegevierde, de staatskerk is afgeschaft, zo is het ook in Duitsland en Oostenrijk gegaan. Zelfs is in Duitsland elk toezicht van de Kerk op de volksschool afgeschaft, en de school, die nog altoos een min of meer religieus karakter droeg, zal nu, evenals bij ons, wel een godsdienstloze school worden. Reeds werd door de nieuwe regering een commissie benoemd, die tot opdracht kreeg een heel nieuw stel leerboeken voor het onderwijs te vervaardigen. En in welken geest dit geschieden zal, behoeft wel niet gevraagd te worden. De staatschool zal in dienst van het socialisme worden gesteld, en het volk zal niet in het Evangelie van Christus, maar in het Evangelie van het socialisme worden opgevoed.

Voor de Roomsche Kerk, al protesteert zij het scherpst tegen deze scheiding van Staat en Kerk, is het gevaar, dat in deze nieuwe orde van zaken schuilt, niet het ernstigst. Wel verliest de Pauselijke Curie een van haar machtigste politieke steunpilaren, omdat de Kerk van Oostenrijk de eenige politieke macht, die haar aanspraken steunde, wegwiel, maar de Roomsche Kerk bezit in haar machtige organisatie een middel om zich staande te houden. Voor de Protestantische Kerk daarentegen die in Duitsland, van Luther's dagen af geheel gewend was op den Staat te leunen, staat de zaak veel ernstiger. Aan het oprichten van Christelijke volkscholen is in Duitsland door de Kerk niet gedacht. En nog veel minder heeft de Kerk zelf een zelfstandige positie tegenover den Staat zich verworven. Ze was niet alleen finantieel, maar ook wat haar bestaansinrichting betreft, geheel van de Overheid afhankelijk. Op eigen beenen te staan, had ze nooit geleerd.

Voor de toekomst van het Protestantisme in deze landen breken dan ook donkere dagen aan. In Duitsland zelf zal, nu de Staatskerk wegviel, wel het gevolg wezen, dat een belangrijk deel van het volk dat reeds innerlijk van de Kerk vervreemd was, zich geheel van de Kerk losmaakt. In hoeverre in het overblijvende deel de kracht zal schillen om een nieuwen kerkvorm te scheppen en vooral om te voorzien in de tractementen der predikanten en in de groote kosten, die het kerkelijk leven meebrengt, zal de toekomst moeten leeren. Tot dusver is de toestand in Duitsland te chaotisch en hoort men te weinig van wat in de kerkelijke wereld omgaat, om zich reeds een beeld van de toekomst te kunnen vormen. Een zuiveringsproces zal de Kerk zeker ondergaan, en wellicht, dat juist het verbreken van den band met den Staat tot een krachtiger opleving van de Kerk in zuiverder vorm aanleiding zal geven. De kunstmatige band, die tusschen de Gereformeerden en Lutherschen in de Unierte Kirche was gelegd, zal wellicht oplossen, en niets zou ons liever zijn, dan dat de Gereformeerden in Duitsland weer tot zelfstandige institutering kwamen. En in de Luthersche Kerk zal wel een scheidsprocees plaats vinden, want dat modern en orthodox samen in één huis zullen blijven wonen, is niet wel te denken.

Veel droever staat de zaak nog voor de Gereformeerde Kerken in Hongarije, die na haar verval weer begonnen op te leven en waar het Calvinisme reeds zooveel ingang vond. Het ontbindingsproces der nationaliteiten, waardoor de meest Calvinistische gedeelten van Hongarije zullen afgescheid worden, bedreigt de Gereformeerde Kerken in Hongarije met het ernstigste verlies. De noodkreet door deze Gereformeerde Kerken naar onze Koningin en naar de Gereformeerde Kerken in Nederland, in Engeland, in Amerika gezonden om tusschenbeide te komen, heeft dan ook zeer diep ons getroffen. Maar welke hulp kan hier worden verleend? Over politieke invloed beschikken de Gereformeerde Kerken in deze landen niet. En hoe zou onze Koningin ten behoeve van de Kerken in Hongarije kunnen tusschenbeide komen? Staatszucht vraagt naar geen kerkelijke belangen. Het nationaleiteitsprincipe door Wilson ten onzalige ure geproclameerd, blijkt al meer voor de Staten en Kerken een noodlot te worden.

Voor het Protestantisme in Nederland ligt in hetgeen in Duitsland en Oostenrijk geschiedt, wel een zeer ernstige les. Al zijn we het gevaar van een socialistische revolutie nu gelukkig ontsnapt, zekerheid voor de toekomst hebben we niet. Troelstra heeft van zijn boos opzet geen afstand gedaan. En niemand kan waarborgen, dat bij een nieuwe omwenteling der toestanden in Duitsland, de vloedgolf, die nu gekend werd, niet kan wederkomen en dan ook ons volk kan meeslepen.

Voor onze Gereformeerde Kerken zijn we niet bevreesd. Die staan geheel van den Staat onafhankelijk. Maar de Hervormde

Kerk zou plotseling voor een catastrofe komen te staan. Reeds dikwijls genoeg is op dit zoo ernstige gevaar gewezen. Maar men meende, dat dit alleen een loos alarm was. Zal men thans ook van Hervormde zijde eindelijk gaan inzien, hoe gevaarlijk spel men speelt? Een nieuwe grondwetshervorming is onvermijdelijk en zal ook spoedig komen. Onder een Christelijk bewind kan de financiële band tusschen Staat en Kerk worden losgemaakt zonder dat de Kerk hieronder schade lijdt, wanneer de Staat nl. aan de Kerk uitkeering van de fondsen doet, waar zij recht op heeft. Dan zou het gevaar zijn afgewend. Ook indien het socialisme de politieke macht aan zich trok, zou de Kerk in dien politieke strijd niet betrokken worden en zelfstandig haar weg kunnen gaan.

Dat men dit niet wil en met hand en tand zich tegen deze financiële scheiding van staat en kerk verzet, is deels uit het ideale motief, dat men nog altoos voor de Kerk een bevoorrechte positie in den Staat wil, deels omdat men vreest, dat de Hervormde Kerk, zodra de financiële band is losgemaakt, in verschillende deelen zal uiteenvallen, naar de richtingen, die in deze Kerk gevonden worden.

Het voorbeeld van Duitsland toont, waartoe dit leidt. Ook hier hadden de mannen, die een beteren blik hadden op den toestand, reeds lang om scheiding van staat en kerk juist in het belang van de Kerk gevraagd. Maar naar die roepstemmen heeft men niet geluisterd. De aureool van een Staatskerk te zijn, verblindde de oogen. En het einde is geweest, dat nu door een socialistische regering de band geweldadig verbroken is en de Kerk naakt aan den dijk staat.

De tijd der Staatskerken is voorbij. Ook in Nederland zal, het moge dan korter of langer duren, de band tusschen Staat en Kerk verbroken worden.

De vraag is alleen, of dit geschieden zal geweldadig en ruw, zóó dat de Kerk plotseling van al haar inkomsten wordt beroofd, met het doel om de Kerk van al haar invloed op het volksleven te berooven. Dan wel of dit geschieden zal door een Christelijke regering, die aan de Kerk haar kapitalen uitkeert en de Kerk de gelegenheid geeft om zich geheel zelfstandig te ontwikkelen.

Thans kan tusschen die beiden nog een keuze gedaan worden.

Maar als men zich niet haast, is het voor die keuze te laat en zal met geweld geschieden, wat nu nog langs den weg van wederzijdsch overleg kon plaats vinden.

Overheid en Kerk.

Burgemeesteren Wethouders van een onzer dorpen hebben met het oog op het ernstige gevaar, dat de besmetting door de Spaansche griep oplevert, een verbod uitgevaardigd tot het saamkomen van menschen in scholen, catechistiën en Zondagscholen, zoodat, gelijk de bekendmaking luidde, deze „van beden af tot nader order niet kunnen gehouden worden".

Een dergelijk verbod, nog wel in de krant, bekend gemaakt, schijnt ons een niet geoorloofd ingrijpen op het terrein van de Kerk. Indien de Overheid oordeelt, dat het saamkomen van menschen gevaar voor de volksgezondheid oplevert, dan mag ze zeker maatregelen nemen, om dit gevaar tegen te gaan. Ze kan het sluiten der scholen gelasten. Maar tegenover de Kerk behoort de Overheid niet aldus optetreden. Hier dient de Overheid zich tot den Kerkeraad te wenden, dezen op het gevaar, dat in deze samenkomsten ligt, te wijzen en den Kerkeraad daarom in ernstige overweging te geven, om voor een tijd de catechisaties te laten stilstaan.

Bleek een Kerkeraad naar zulk een verzoek niet te willen luisteren, en was er metterdaad dringend gevaar voor verdere besmetting der bevolking, dan zou de vraag eerst aan de orde kunnen komen, of de Overheid niet geroepen was andere maatregelen te nemen. Maar in geen geval gaat het aan, dat de Overheid, zonder den Kerkeraad er in te kennen, zulk een maatregel neemt. Straks zou de Overheid nog verder kunnen gaan en ook de godsdienst oefeningen verbieden, of bepalen dat bij het Avondmaal met het oog op de volksgezondheid niet meer de gemeenschappelijke beker mag gebruikt worden.

In ons vrije Nederland zijn we van zulke dwangmaatregelen niet gewend.

Verzet tegen zulk een besluit van de Overheid zouden we daarom niet aanraden. Op zich zelf is er zeker iets voor te zeggen, dat het catechetisch onderwijs tijdelijk stilstaat, nu zulk een ernstige epidemie in deze streek woedt. Het beste zou daarom wezen, dat de Kerkeraad afzonderlijk een besluit nam, om met het oog op het gevaar van besmetting de catechisaties een tijdlang te schorsen, daarvan officieel aan Burgemeester en Wethouders kennis gaf, en hen uitnoodigde om, wanneer weer dergelijke gevallen voorkomen, met den Kerkeraad hierover in beraad te treden.

Is de Hervormde Kerk een schijnkerk?

V.

Een terugblik op den eigenaardigen gang, dien de poging tot Kerkerenstel in de vorige eeuw in ons vaderland nam, maant, zoo merkten we op, tot voorzichtigheid in ons oordeel over de Hervormde Kerk. Zoowel bij de eerste poging tot kerkreformatie in 1834, als bij de tweede in 1886 bleek, dat een deel der Gereformeerde gezindheid niet met deze kerkreformatie medeling, maar onder de Synodale orga-

nisati
deze
zij m
strijd
voorts
het
hun
valsch
toch
Kerke
Hervo
de nie
was, t
den i
organi
de K
hoewe
is gel
1834
van
Synod
dit nu
al had
deren
gewon
Heere
gewee
naar
ling v
vaderl
kunne
in één
maar l
al mer
der be
blik o
feitelij
gesche
felt zel
formee
Hervor
te hot
lijke t
de rea
deze t
dat bij
zich n
Kerk b
van pl
raden
meente
door
der gel
daad h
als go
uit te
komen
op tw
schier
Gerefor
rische
de Gere
als ghu
men. I
Noem
tegenov
geform
maar
is ze
schijn
bepaald
paalde
vere o
opperic
merken
den get
Kerke
plaatsel
genoot
gaat re
Hierb
de zaak
die in
hebben
daarna
ook ru
aan het
die n
Synodal
trokken
keraad
richt, v
scheurd
is geste
komen
inneem
deel ge
die niet
met hu
na dien
daad hu
zou ong
niet dra
Van ee
tegen d
Synodal
kan bij
allissende
men. Zij
hebben
bedienin
Dat hun
zien ze
is daare
trouw
draagt
dan bij
gesteld
en toen
wettige
machthe
Hun zo
onwetend
de Schri
Natuurlij
plicht, e
wijzen e
hun Ker
schuld d
broeders
dan ove
met uit
reformat
Intuss
geding
in de e
wat we